

Whakarāpopototanga Matua

I whakapā atu te Tertiary Education Commission / Te Amorangi Mātauranga Matua (TEC) ki Altogether Autism, nā te mea kua kite rātou i tētahi āputa i ngā mōhiohio mō ngā kaiako mātauranga matua e pā ana ki ngā tikanga pai rawa hei tautoko i ngā ākonga whaitakiwātanga. Ka tuku kirimana rātou ki Altogether Autism mō ngā kōrero tohutohu, te rangahau me te whakahoahoa i tētahi huinga puka tohutohu (Aratohu) hei āwhina i ngā kaimahi whakaako kei ngā rōpū mātauranga matua ki te mārama me pēhea te tautoko i ngā ākonga whaitakiwātanga i ō rātou whai i te mātauranga.

Kua whakaraupapangia ēnei aratohu ki runga i ngā kaupapa matua e ono, ka whai i ngā tāhuhu kua auau te puta i ngā tukanga whakawhitiwhiti kōrero. Kua kawea ēnei Aratohu e te mātau ā-wheako, ngā whakaputanga rangahau, me ngā tikanga pai rawa o te whakaako.

I whakawhitiwhiti kōrero a Altogether Autism ki ēnei rōpu matua e toru:

- 1. Ākonga whaitakiwātanga kua uru ki te mātauranga matua**
- 2. Ngā whānau o ngā ākonga whaitakiwātanga kua whai wheako ki te mātauranga matua**
- 3. Ngā kaiwhakaako mātauranga matua**

Ko te whānuitanga o ngā whakaaro o ngā tāngata whaitakiwātanga me ō rātou whānau i whakahoki kōrero mai, ko ngā wāhi nui hei tautoko, hei piki te māramatanga hoki, ko ngā matea whakawhiti kōrero, te whakahaere whaiaro, te hapahapai-whaiaro hoki. I kaha hoki te whakapuaki o ngā whānau i ngā taumahatanga o te rapu me te whiwhi tautoko, te pāpaku o te mōhio me te mārama ki te manawapā me ngā take hauora hinengaro hoki.

E tuku ana ngā Aratohu i te mōhiohio me ngā rautaki mō ngā kaupapa e ono nei:

1. Te Whakawhiti Kōrero

2. Te āwhina i te whakahaere whaiaro

3. Te hapahapai-whaiaro

4. Ngā pāwera tairongo

5. Hauora Hinengaro

6. Taunekeneke pāpori

Ngā Tino Whakamōhio

Kua tautohu mātou i ētahi tino whakamōhio tekau hei āwhina i ngā kaikauhau me ngā kaiwhakaako ki te tautoko i ā rātou ākongā whaitakiwātanga. Ka whiti ēnei whakamōhio i te whānuitanga o ngā kaupapa: hei tauira, te āheinga o ngā hopunga kauhau ki te āwhina i ngā ākongā kāore e taea te tae ā-tinana ki te akomanga nā te manawapā, ngā taumahatanga tairongo rānei, kia māmā ake ai hoki ngā kauhau mō ngā ākongā he uua ki a rātou te tuhi kupu tīpoka nā te taumaha o te whakahaere whaiaro.

Kia maumahara tātou, ka āwhina ēnei whakamōhio i ngā ākongā katoa, ehara ko ngā ākongā whaitakiwātanga anake. Hei tauira, he āwhina nui ki ngā ākongā katoa te āhei ki te toro atu ki ngā hopunga kauhau. Arā atu anō te tokomaha tāngata kāore anō kia whakatauria he whaitakiwātanga rātou, nā rātou anō i whakatau rānei, ka whai painga i te tautoko, engari kāore pea e taea te toro atu nā te kore whakataunga haumanu ōkawa. Mā te hanga o te maha o ngā tautāwhi e taea ana, i ngā whakahaere o te akomanga me ngā aromatawai, ka piki te angitu o ngā ākongā katoa e whai ana i te mātauranga matua.

- Whakarongo ki ngā kōrero o ia ākongā mō ōna hiahia.** Kāore he whakataunga o te katoa: he uua te whiwhi ki ngā whakataunga mō ngā pakeke me ngā ākongā kāore i whakataungia i te wā e tamariki ana, engari e tika ana kia tautoko atu i a rātou. Mahue kē te tangongi/whakangāwari ina kua herea nā te whiwhinga o te ākongā ki te whakataunga, engari me tautoko ngā matea whaiaro o ngā ākongā kanorau.
- Kia tuwhera ki te whakamana i te rerekētanga** kia āhukahuka hoki he rerekē tēnā tāngata whaitakiwātanga ki tēnā, ka rerekē hoki pea ngā matea. Whakahaua te āhukahuka me te ngākaupai ki te kanorau ā-roto.
- Tukuna ngā kōwhiringa me ngā ara tautoko** e pā ana ki ngā akoranga, ngā aromatawai, ngā whakamātautau hoki. Whakaarohia te mahi ā-rōpū – he mea waiwai tērā, ka tika? Ka taea te tāpae ētahi atu kōwhiringa? Mēnā kāore he kōwhiringa mō te mahi ā-rōpū i tō akoranga, whakaarohia ngā ara hei whakaheke i te tāmitanga, kia kaha ake te whakaata i te ao tūturu. He aha ngā whakangāwari whakamātautau ka matea e te kiritahi, ka taea rānei te whakatinana, ahakoa ehara pea i te whakangāwari māori ka tukuna ai e te rōpū tautoko ākongā? Ka taea te whakaako mā ngā momo akoranga kē (hei tauira: kei te akomanga, kei runga Zoom, kei tētahi papa kōrero ā-ipurangi rānei)?
- Me whakaū ki te tuku i ngā hopunga kauhau katoa ki te ipurangi.** Ko te āhei ki te toro atu ki ngā hopunga kauhau he āwhina nui mō te maha o ngā wero e pā atu ana ki ngā ākongā whaitakiwātanga. Nā tērā ka taea e ngā ākongā te mahi te whakatutuki, ki te āraia te taenga atu ā-tinana e te manawapā, e te whakapaunga kaha rānei. Ka taea e ngā ākongā te mātakitaki i ngā kauhau i te wāhi e tika ana mō ō rātou matea tairongo. Ka āwhina hoki i ngā ākongā kua uua te whakahaere whaiaro - ka taea te pupuri, te whakahoki rānei i te hopunga kauhau, kia ngāwari ai te tuhi kupu tīpoka.
- Whakaūgia kia mārama rawa ngā whakawhitinga kōrero katoa.** Tukuna ngā tuhinga me ngā kōrero ā-waha kia pai te hanga mō te ākongā whaitakiwātanga (ka rerekē pea tēnei mō ngā ākongā rerekē), kia whai mārama hoki te ākongā. Kia mārama koe, ka uua pea te whakawhiti kōrero, ā, ahakoa ki tō tirohanga atu, kua mārama te tangata, me hihira koe kua mārama rātou.

6. **Whakaūgia ngā whakaritenga mō te pīngore o ngā ara tautoko, ngā matea hoki.** Mahi i te taha o te ākongā, ki te tūtohi i ngā mea e tika ana māna, ā, mahi tahi hoki ki te āwhina i a ia ki te whakatutuki i ngā herenga o te akoranga mā ngā tikanga e pai ana mōna.
7. **Whakahaua, whakapikitia te whakamahi i ngā taputapu tairongo ki ngā wāhi katoa, tae ana ki ngā whakamātautau.**
8. **Whakahaua te whakapuakitanga.** Ka anipā pea ngā tāngata whaitakiwātanga ki te whakaatu i t/ō rātou whakataunga nā reira he mea hiranga te āta tiaki, te āta tūmataiti hoki kia whakaū ai he pai rawa atu ngā otinga. Mā te whakaae ki te rerekētanga, te whakaatu e whakamanawa. Tautokona ngā ākongā kia whiwhi whakamāmātanga ahakoa te whakataunga haumanu. Whakarongo ki ngā kōrero a ngā ākongā mō ngā mea e āwhina i a rātou. Whakahaua tō tari ki te tautoko i ngā ākongā, ahakoa he whakataunga ōkawa, kāore rānei.
9. **Āhukahuka i ngā matea tairongo.** He uaua pea te ako ki ngā whare mātauranga matua mō ētahi o ngā ākongā, tērā pea ka haukerekere ngā wāhi kauhau, ka hoihoi rānei ngā wāhi. Tēnā pea ka taea e rātou te noho ki taua wāhi mō te wā poto noa, kāore pea e taea rānei e rātou te ako ki taua wāhi. Āhukahuka kia manawanui hoki ki ērā, hei tauira, tukuna te tangata kia wehe atu mēnā e hiahia ana, tukuna ngā pārongo mā etahi atu ara anō, whakamahia ngā mahere tairongo hoki.
10. **Āhukahuka i ngā uauatanga whakahaere whaiaro, ā, tukuna he tautoko e hāngai ana.**